

Dinh dưỡng của mẹ và sức khỏe của bé

TS. Từ Ngữ
Hội Dinh dưỡng Việt Nam

Dinh dưỡng trong 1000 ngày đầu tiên

- 1000 ngày đầu tiên của bé
- Đảm bảo dinh dưỡng cho bà mẹ và trẻ trong 1000 ngày đầu tiên của bé giúp:
  - Trẻ có một cuộc sống khỏe mạnh và năng động sau này.
  - Giữ được mạng sống của 1 triệu trẻ mỗi năm
  - Giảm đáng kể gánh nặng về kinh tế và con người với các bệnh như lao, sốt rét và HIV/AIDS
  - Giảm nguy cơ mắc các bệnh mạn tính không lây sau này
  - Cải thiện khả năng nhận thức và học tập của trẻ
  - Tăng ít nhất 2-3% GDP hàng năm

Nhu cầu dinh dưỡng

	Trẻ <6 tháng	Trẻ 7-12 tháng	Trẻ 1-3 tuổi	Phụ nữ tuổi sinh đẻ	Phụ nữ có thai	Phụ nữ cho con bú
NL (kcal)	550	710	1180	2000	+350	+550
P (g) - VN	12	21-25	35-44	69-80	+ 10-18	+17-23
P (g) - US	9.1	11	13	46	71	71
L (%) - VN	45-50	40	35-40	20-25	20-25	20-25
L (g) - US	31	30	30-40	20-35	20-35	20-35

61-70% năng lượng tổng số

Nhu cầu dinh dưỡng (tiếp)

	Trẻ <6 tháng	Trẻ 7-12 tháng	Trẻ 1-3 tuổi	Phụ nữ tuổi sinh đẻ	Phụ nữ có thai	Phụ nữ cho con bú
Vit A (mcg)	375	400	400	500	800	850
Vit. D (mcg)	5	5	5	5	5	5
Vit. E (mcg)	3	4	5	12	12	18
Folate (mcg)	80	80	160	400	600	500
Canxi (mg)	300	400	500	70	1000	1000
Sắt (mg)	0.93	12.4	7.7	39.2	+20	
Kẽm (mg)	2.8	4.1	4.1	4.9	5.5-10	7.2-9.5

Ngoài ra còn nhiều vi chất khác như: P, Mg, iốt, selen, đồng, vitamin K, C, B...

Dinh dưỡng kém trong 1000 ngày đầu tiên

Mẹ không được đảm bảo về dinh dưỡng trong thời kỳ mang thai:

- Ảnh hưởng đến cân nặng thai nhi
- Giảm khả năng làm việc của nhau thai.
- Nội tạng của trẻ bị suy yếu
- Sinh ra trẻ có cân nặng sơ sinh thấp

1930's: Các nghiên cứu trên ĐV cho thấy tầm quan trọng của DD cho bà mẹ

John Boyd Orr (1880-1971)
Giải Nobel hòa bình: 1949 cho Chương trình DD và TP Scotland trong đại chiến thế giới II

Chuột có thai được cho ăn theo 2 chế độ:

1. Chế độ ăn thường
2. Chế độ ăn thường thêm rau xanh và sữa

Chuột ăn chế độ ăn 2:

- Thêm ăn hơn
- Ít trường hợp chuột con chết non hơn
- Nặng cân hơn một chút
- Ít tử vong do nhiễm khuẩn ở chuột con hơn

Cuthbertson, D. Br J Nutr. 1972; 27:1

Bà mẹ còi cọc có liên quan đến LBW

Ở Đức: (Voigt, M. 2010)

Chiều cao, Cân nặng của bà mẹ	SGA (LBW)	LGA
< 155 cm & <50 kg	25.3%	1.7%
>179 cm & >89 kg	3.1%	30.6%

Ở Mexico: Nguy cơ trẻ bị còi cọc cao gấp 3.6 lần nếu mẹ có chiều cao <150 cm. (Varela-Silva. 2009)

Dinh dưỡng kém trong 1000 ngày đầu tiên

Trẻ không được đảm bảo về dinh dưỡng trong 2 năm đầu:

- Trẻ dễ bị suy dinh dưỡng
- Phát triển kém
- Giảm khả năng nhận thức
- Nguy cơ cao mắc các bệnh mạn tính sau này.
- Nguy cơ trở thành người lớn "SDD"
- Giảm năng suất lao động.

Hậu quả của cơ thể nhỏ bé

Martorell, R. Food Nutr Bull 2010; 31:68

Mối tương quan giữa ↓CNSS & ↓phát triển thời kỳ đầu:

- Tăng tỷ lệ bệnh và tử vong
- Ngoài phải chịu phân biệt trong xã hội, còn ảnh hưởng đến ngôn ngữ, trí nhớ và khả năng nhận thức

Tương quan với lứa tuổi thanh thiếu niên:

- Phụ nữ: khả năng sinh sản kém
- Đàn ông: giảm năng lực lao động, thu nhập giảm, kém thành công trong học hành

Nguyên tắc đảm bảo DD trong 1000 ngày đầu tiên

- Đáp ứng đầy đủ nhu cầu dinh dưỡng của mẹ và trẻ, đặc biệt chú ý vitamin và chất khoáng
- Thực hành dinh dưỡng đúng: nuôi con bằng sữa mẹ, cho trẻ ăn bổ sung hợp lý
- Nuôi dưỡng trẻ suy dinh dưỡng với những thực phẩm đặc hiệu.

Vi chất dinh dưỡng - Canxi

- Chiếm 1,5 - 2% trọng lượng, chủ yếu ở mô răng, xương
- Chức năng: tạo xương, tạo răng, phát triển, cofactor cho điều hòa các phản ứng sinh hóa
- Hấp thu.
  - Yếu tố tăng hấp thu: vit. D, acid trong hệ tiêu hóa, lactose, protein, phospho, nhu cầu cần thiết
  - Yếu tố làm giảm hấp thu: acid oxalic, acid phytic, ra mồ hôi nhiều, không ổn định tinh thần, tăng nhu động ruột, ít vận động thể lực, chất xơ, chất/thuốc kích thích.

Vi chất dinh dưỡng - Sắt

- Có trong mọi tế bào, nhiều nhất ở máu
- Chức năng: vận chuyển và lưu trữ oxy, cofactor của các enzym và protein, tạo tế bào hồng cầu.
- Hấp thu - phân biệt sắt hem, sắt không hem
  - Yếu tố tăng hấp thu: tăng độ acid dạ dày (một số acid, vit.C), thức ăn nguồn động vật
  - Yếu tố làm giảm hấp thu: giảm acid dạ dày, nhiều canxi và phospho, phytat, oxalat, mangan, polyphenol (tanin).

Chế độ ăn cần chú ý bù lại lượng mất sinh lý, sự phát triển cơ thể, thời kỳ thai nghén

Vi chất dinh dưỡng - Kẽm

- Người có khoảng 1,5 - 2,5g kẽm, 90% ở cơ và xương
- Chức năng: Hoạt động của các enzym, điều hòa kiểu gen, hoạt động của một số hormon kích thích tăng trưởng, miễn dịch, hoạt động của vit.A.
- Hấp thu - khoảng 5mg/ngày, giảm khi có lượng lớn sắt.
- Thừa kẽm (>150mg/ngày) gây ngộ độc

Kẽm có nhiều trong thực phẩm nguồn động vật, nhu cầu kẽm thay đổi theo tuổi, giới, tình trạng sinh lý

•13

Vi chất dinh dưỡng - Vitamin A (retinol)

- Tồn tại trong cơ thể dưới dạng retinal, acid retinoic
- Chức năng: Retinol và retinal (quá trình nhìn, sinh sản, phát triển, sự phân bào, sự sao chép gen, miễn dịch), acid retinoic (phát triển, phân bào và chức năng miễn dịch)
- Nguồn thực phẩm - Không ổn định dưới ánh sáng, adic, tác nhân oxy hóa/
- Thiếu vitamin A.
- Ngộ độc vitamin A

•14

Vi chất dinh dưỡng - Vitamin D

- Cơ thể tự tổng hợp dưới tác dụng của ánh sáng mặt trời
- Tồn tại dưới 2 dạng: cholecalciferol - vit. D3 (nguồn động vật) và ergocalciferol - vit D2 (nhân tạo).
- Chức năng: Cân bằng nội môi calci - tạo xương, điều hòa chức năng một số gen, chức năng bài tiết của insulin, hormon cận giáp, miễn dịch, phát triển hệ sinh sản và da ở giới nữ
- Nguồn thực phẩm - chủ yếu nguồn động vật
- Thiếu hụt vitamin D - Bệnh còi xương.
- Ngộ độc vitamin D - Tăng calci - calci hóa các mô của cơ thể

•15

Vi chất dinh dưỡng - Vitamin E

- Chức năng: phòng chống ung thư, phòng bệnh đục thủy tinh thể, phát triển, sinh sản, chống oxy hóa
- Hấp thu tốt khi có chất béo trong khẩu phần
- Nguồn thực phẩm - chủ yếu ở dầu thực vật. Ổn định khi nấu, mất đáng kể khi rán TP, dễ bị phá hủy dưới ánh sáng và oxy không khí.
- Thiếu hụt vitamin D - các rối loạn về thần kinh, thiếu máu do tan máu, bệnh vẩy nến, bất thường chức năng tiểu cầu và lympho

•16

Vi chất dinh dưỡng - Acid folic

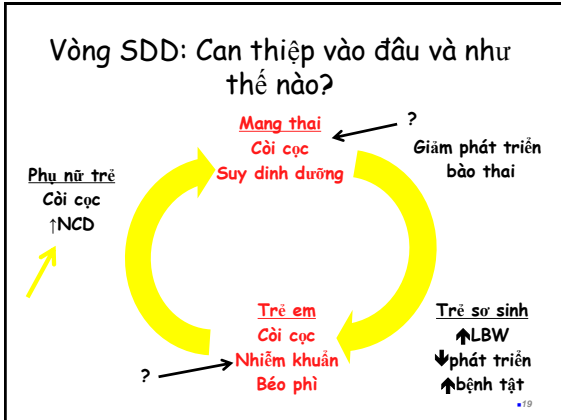
- Cơ thể có 5-10mg; 50% dự trữ ở gan.
- Chức năng: cần thiết cho phát triển và phân chia các tế bào - hoạt động như một coenzym trong các phản ứng vận chuyển nhóm methyl
- Nguồn thực phẩm: folat có trong tất cả các thực phẩm - rất mẫn cảm với sự phân hủy của nhiệt độ, tia cực tím hoặc oxy hóa.
- Trong quá trình nấu hoặc chế biến, tỷ lệ mất có thể từ 50-90%, có khi là 100% khi nấu ở nhiệt độ cao và nhiều nước

•17

Một số vi chất dinh dưỡng khác

- Đồng
- Mangan
- Selen
- Magiê
- Vitamin K
- Vitamin C
- Các vitamin nhóm B
- ...

•18

Chăm sóc ăn uống cho phụ nữ có thai SDD cải thiện CNSS

Nghiên cứu trên động vật (1930s & 1940s)

Nghiên cứu trên người (1940s & 1950s)

- Boston
- Toronto
- Montreal

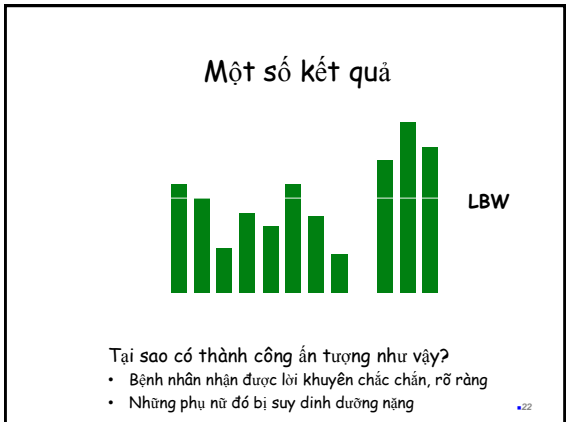
Trung tâm cấp Phát bừa ăn Montreal

Higgins, J Canadian Dietet Assoc 37:17, 1976

Cấp phát sữa, trứng và cam cho các phụ nữ có thai nghèo

Phụ nữ được khuyến tự chăm sóc ăn uống cho mình

Agnes Higgins
Giám đốc: 1948-81

Chương trình cấp phát bừa ăn Montreal Cơ sở cho Chương trình WIC của Mỹ

WIC: - Phụ nữ nghèo có thai, đang cho con bú, trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ đến 5 tuổi.

- Nhận phiếu mua miễn phí sữa, trứng, ngũ cốc, đậu, bơ lạc, cá thu, quả và nước quả.

Tác động:

- ❖ ↓ tỷ lệ đẻ non (-0.9%, p<0.05)
- ❖ ↑ cân nặng sơ sinh (23g, p<0.01)
- ❖ Nhóm trình độ văn hóa thấp: ↑ CNSS 47g (p<0.001)

Thời đại của bổ sung

- Đơn vi chất : 1960-90
- Đa vi chất : 1990-nay

Tại sao bổ sung vi chất thường được nghiên cứu hơn dùng thực phẩm?

- Rẻ hơn
- Dễ cấp phát hơn
- Cung cấp được nhiều loại vi chất và cân đối hơn
- Tập trung vào bà mẹ, không bị chia sẻ cho cả gia đình
- Đặc biệt hiệu quả khi thiếu vi chất DD là vấn đề chủ yếu

•25

Bổ sung các đơn vi chất

Sắt
Sắt + Folate
Kẽm
Vitamin A
Kẽm + Vitamin A

•26

Bổ sung các đơn vi chất và kết quả

	Cân nặng sơ sinh	Bà mẹ
Sắt	--	↓ thiếu máu
Sắt + folate	--	↓ thiếu máu
Kẽm	--	↓ Đẻ non?
Vitamin A	--	↓ Tử vong mẹ

•27

Bổ sung đa vi chất (MMN)

1999: WHO, UNICEF, và LHQ khuyến nghị bổ sung đa vi chất

Tại sao?

- Thử nghiệm dùng đơn chất không có kết quả tốt
- Khi thiếu 1 chất thì cũng thiếu những chất khác (VD, vitamin A, folate, sắt, và kẽm)
- Bổ sung đa vi chất rẻ hơn và khả thi hơn cung cấp thực phẩm

13 nghiên cứu bổ sung đa vi chất đã được tiến hành

•28

Chương trình DD cho bà mẹ và CNSS: Tóm tắt

Thực phẩm: Thay đổi khi sinh

- Chương trình USA WIC: ~23-50 g
  - Cấp phát TP Montreal: 40-110 g
  - India 50-200 g
    - WIC giữa các PN có thai: 130 g
- Bổ sung:**
- Các đơn vi chất DD: ít hoặc không thay đổi
  - Đa vi chất DD: 55 g

•29

Chiến lược can thiệp trên PNCT hiện nay

- Chiến lược dựa vào thực phẩm.
- Bổ sung đơn chất/ đa vi chất dinh dưỡng.
- Bổ sung vi chất dinh dưỡng vào thực phẩm.
- Nâng cao kiến thức, thực hành về thiếu vi chất và cách phòng chống.
- Ưu tiên can thiệp theo vùng và đối tượng có nguy cơ cao.

•30

Nghiên cứu VINAVAC tại Phú Thọ - Việt Nam

Cung cấp bổ sung thực phẩm
nguồn động vật khi nào sẽ
giúp phát triển bào thai và
sức khỏe trẻ sơ sinh?

- Trước - có thai - sinh con
- Giữa - có thai - sinh con
- Chăm sóc thường xuyên

Xin cảm ơn!

The End